

SANKCIJŲ POVEIKIS KOMERCINIAM ARBITRAŽUI

Nortautas Zenevičius, Justina Zokaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

5 ir 4 kurso studentai

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: nortautas.zenevicius@tf.stud.vu.lt, justina.zokaite@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinė kuratorė lekt. dr. Eglė Zemlytė

El. paštas: egle.zemlyte@tf.vu.lt

Mokslinio straipsnio praktinis kuratorius Paulius Docka, advokatas, arbitras

El. paštas: Paulius.Docka@primus.legal

Anotacija. Straipsnyje analizuojami klausimai, susiję su arbitražo proceso ir taikytinų sankcijų santykiu. Kai viena iš ginčo šalių arba ginčo objektas tampa sankcijų subjektu ir (ar) objektu, o šalys susitarusios tarpusavio ginčus nagrinėti arbitražo teisme, tenka atsakyti į kelis ne visuomet aiškius atsakymus turinčius klausimus: ar sankcijos lemia draudimą inicijuoti arbitražo procesą, kaip tai paveikia ginčo arbitruotinumą, šalių galimybę pasirinkti ginčo sprendimui taikytiną teisę, taip pat – kaip tai paveikia arbitražo teismo sprendimo vykdymą? Įprastai, tokiu atveju šalys gali inicijuoti arbitražo procesą bei pasirinkti taikytiną teisę. Vis tik, tam tikrais atvejais nacionaliniai teismai, spręsdami arbitražo teismo pripažinimo / leidimo vykdyti sprendimą klausimus, gali nurodyti visiškai priešingai: teigti, kad arbitražo byla net nepriklausė arbitražo teismo jurisdikcijai arba kad pats sprendimo vykdymas lemtų prieštaravimų viešajai tvarkai. Todėl tiek pačioms šalims, tiek ginčą sprendžiantiems arbitrams gali tekti užduotis įsivertinti (įvertinti) ginčo inicijavimo arbitraže, taikytinos teisės bei arbitražo teismo sprendimo klausimus. Tam gali turėti įtakos ne tik arbitražo vieta, taikytina teisė ir arbitražo teismo sprendimo vykdymo vieta, bet net ir pats taikytinų sankcijų pobūdis (rūšis).

Annotation. The article analyses the relationship between the arbitration process and the applicable sanctions. When one of the parties to a dispute or the subject of the dispute becomes the subject and/or object of sanctions, and the parties have agreed to arbitrate their disputes, a number of questions have to be answered that are not always clear-cut: do the sanctions lead to a prohibition on the initiation of the arbitral proceedings, how does this affect the arbitrability of the dispute, the ability of the parties to choose the law to be applied to the resolution of the dispute, and how does it affect the issues of the enforceability of an award of an arbitral tribunal? As a general rule, the applicable law does not exclude the parties' ability to initiate the arbitration proceedings and to choose

the applicable law. However, in certain cases, national courts, when dealing with issues of recognition / enforcement of an arbitral award, may state the opposite: that the award was not even subject to the jurisdiction of the arbitral tribunal, or that the enforcement of the award itself would lead to a conflict with public policy. Therefore, both the parties themselves and the arbitrators deciding the dispute may be faced with the task of assessing the issues of the initiation of the arbitration, the applicable law and the arbitral award. This may be influenced not only by the place of arbitration, the applicable law and the place of enforcement of the arbitral award, but even by the very nature (type) of sanctions to be imposed.

Pagrindiniai žodžiai: komercinis arbitražas, sankcijos, arbitruotinumai, taikytina teisė, arbitražo sprendimo vykdymas.

Ivadas

Sakoma, kad sankcijos – tarpinė priemonė tarp žodžių ir karinių veiksmų (Marcus, 2010, cituota iš Kotelnikov, p. 7). Sankcijos įprastai nėra (ir negali būti) absoliučios. Tarptautinių sankcijų įgyvendinimo išimtys dažniausiai nustatomos humanitariniais, taikos palaikymo misijų aprūpinimo tikslais ar kitais ypatingais atvejais. Vienas šių pagrindų – siekiant garantuoti asmeniui teisę į tinkamą procesą ir veiksmingą teisinę gynybą) (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo (ETKSĮĮ) 4 str. 1 d.). Be to, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) byloje Peftiev ir kt. (Nr. C-314/13; ECLI:EU:C:2014:1645) pažymėjo, jog: „<...> nacionalinės valdžios institucijos neturi absoliučios diskrecijos spręsti dėl išaldytų lėšų išlaisvinimo ir turi laikytis atitinkamo asmens teisės į veiksmingą teisminę gynybą, suteikiančią kiekvienam asmeniui galimybę būti konsultuojamam, ginamam ir atstovaujamam.“ Vis tik, nepaisant, atrodo, universalios gynybos prienamumo principo, taikomos sankcijos gali daryti įtaką ginčo sprendimo arbitražo procesams. Taigi, šio tyrimo **tikslas** yra atskleisti sankcijų poveikį komerciniam arbitražui. Pagrindiniai straipsnio **uždaviniai** yra nustatyti, ar taikytinos sankcijos turi poveikį arbitražo ginčo inicijavimui, arbitruotinumui, šalių pasirinktai / nepasirinktai taikytinai teisei. Taip pat nustatyti, ar sankcijos gali būti laikomos sudedamąja tarptautinės viešosios tvarkos dalis, t. y. ar sankcijos gali turėti įtakos arbitražo teismo sprendimo vykdymui.

Tyrimo tikslui atskleisti buvo naudojami šie metodai: **lyginamasis**: šis metodas yra naudojamas lyginant skirtingas jurisdikcijas, t. y. siekiant išsiaiškinti sankcijų poveikį komerciniam arbitražui, lyginami skirtingų valstybių teisės aktai, teismų praktika, doktrina; **teleologinis** – šiuo metodu siekiama atskleisti skirtingų valstybių, tarptautinių organizacijų, kitų įstaigų / institucijų / organizacijų priimtų norminio ir

nenorminio pobūdžio aktų tikslus bei uždavinius; **lingvistinis** – šis metodas naudojamas atskleidžiant temai aktualių terminų (pavyzdžiui „no claims“, viešoji tvarka, etc.) esmę.

1. Sankcijos ir ginčo inicijavimas: ar pradžia reiškia ir pabaigą?

Sankcijas numatančiame reguliavime kartais yra numatoma vadinamoji „no claims“ apsauga. „No claims“ nuostatos esmė – asmuo, kuris laikosi įsipareigojimų pagal galiojančią sankcijų režimą, neturi būti atsakingas dėl žalos, kurią sukėlė sankcijų laikymasis (Gordon et al., 2019 p. 50). Tokie draudimai reikšti ieškinį dėl reikalavimų vykdymo ar patenkinimo buvo numatyti, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos (toliau – **JT ST**) taikytose sankcijose Irakui, Jugoslavijai, Libijai (Szabados, 2018, p. 442). Taigi, kyla klausimas, ar draudimas reikšti ieškinį reiškia procesinį (procedūrinio pobūdžio) draudimą inicijuoti bylą (arbitražo atveju – ir formuoti arbitražo teismą)? Ar vis dėlto, šis draudimas reiškia tik tai, kad asmuo, kuriam pareikštas ieškinyje dėl įsipareigojimų nevykdymo ar įpareigojimo atlikti veiksmus, negali būti laikomas atsakingu už įsipareigojimų nevykdymą ar negali būti įpareigojamas atlikti veiksmus, jei tai reikštų sankcijomis nustatytą draudimų pažeidimą? Atsakymų į šiuos klausimus ieškoti teko Kvebeko aukščiausiam teismui.

1998 m. Kvebeko aukščiausiasis teismas nagrinėjo bylą, kurioje esminis klausimas buvo tai, ar gali šalis paskirti arbitražą ir sykiu nepažeisti sankcijų, kurios numato draudimą teikti ieškinius dėl sandorių, kurie paveikti sankcijų.¹ Byloje *Compagnie nationale Air France v. Libyan Arab Airlines* Kvebeko teismas nurodė, jog būtų nelogiška manyti, jog reguliavimas, įtvirtinantis embargo taikymą, užkerta kelią šalims inicijuoti arbitražo procesą (paskirti arbitrus), kai tik arbitražo teismas gali nuspręsti dėl to, ar sankcijos yra taikytinos konkrečiu atveju (Kvebeko Aukščiausiojo teismo 2000 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Nr. 392: MAL 5, 16(3)). Taigi, nepaisant to, kad teisiniame reguliavime vartojama draudimo reikšti ieškinius („no claims“) sąvoka, galima teigti, kad šis draudimas yra ne procesinio, bet materialinio pobūdžio. Kitaip tariant, „no claims“ nuostata apsaugo sankcijas įgyvendinančius subjektus nuo ieškinio patenkinimo, tačiau neapsaugo nuo bylos inicijavimo ir paties bylinėjimosi. Taigi, ji nebus kliūtimi ir arbitražo teismo inicijavimui bei arbitražo teismo formavimui.

Nustačius, kad sankcijas numatančiame reguliavime numatyt draudimai paprastai aiškinami kaip tiesiogiai neveikiantys procesinių šalių teisių inicijuoti ginčą, aktua-

¹ Šiuo atveju teisės aktuose naudojama formuluotė „[n]o claim in respect of any contract or transaction the performance of which has been affected by the measures imposed by these Regulations shall lie against Her Majesty in right of Canada or of a province or against any person in Canada“ (Kvebeko Aukščiausiojo teismo 2000 m. vasario 14 d. sprendimas byloje Nr. 392: MAL 5, 16(3)).

lu įvertinti, ar sankcijas nustatančiame reguliavime nėra kitokio pobūdžio nuostatų, kurios nors ir tiesiogiai nedraudžia inicijuoti arbitražo proceso, tačiau jų poveikis vienaip ar kitaip gali užkirsti kelią ginčo inicijavimui ar sprendimui. Pavyzdžiui, vienas galimų ribojimų – mokėjimų atlikimo draudimas, kuris gali turėti įtakos šalių galimybei sumokėti arbitravimo rinkliavas. Inicijuojant ginčą instituciniame arbitraže,² šalys privalo apmokėti arbitražo inicijavimo / reikalavimo registracijos, taip pat administracinius mokesčius. Vienais atvejais tokių mokesčių privalo mokėti tik ieškovas, kitais – abi šalys lygiomis dalimis. Pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklėse įtvirtinta, jog prašymas inicijuoti arbitražą pateikiamas sumokėjus ICC 5 000 JAV dolerių dydžio įmoką (ICC arbitražo taisyklės, 3 priedas, 1 d.). Mokesčius, inter alia, skirtus administravimui, šalys moka lygiomis dalimis (ICC arbitražo taisyklių 37 str.). Tuo tarpu VKAT arbitražo taisyklių 7 str. 1 d. dėstoma, kad ieškovas, pateikdamas ieškinį, privalo sumokėti nustatyto dydžio registravimo rinkliavą.³ Ar šalis, kurios turtas įšaldytas, galėtų sumokėti šį mokesčių? Akivaizdu, kad jei šalies, kuri siekia inicijuoti arbitražo procesą turtas yra įšaldytas, ji to paprastai padaryti negali. Situacijos kompleksiskumui atskleisti pasitelkiamas hipotetinės situacijos modelis: tarkime, Y valstybė taiko turto įšaldymą X asmeniui (N valstybės piliečiui), o X nori inicijuoti arbitražo procesą Y valstybėje ir turi sumokėti mokesčių inicijuoti arbitražo procesą. Šiuo atveju gali būti, kad: a) X negali atlikti mokėjimo, nes jo visas turtas yra Y valstybėje (ir dėl to neturi teisės juo disponuoti); b) X negali atlikti mokėjimo, nes nors jo turtas yra N valstybėje, tačiau pasiekęs Y valstybę yra įšaldomas šioje valstybėje veikiančių finansinių institucijų; c) nors X turtas yra N valstybėje, tačiau X negali atlikti mokėjimo dėl Y valstybėje taikomų atsakomųjų sankcijų (angl. counter-sanctions), kuriomis draudžiama atlikti pavedimą į Y valstybę. Susiklosčius tokiai situacijai, pagrindinis sprendimas kurį gali pasitelkti X – sankcijose numatyta išimtis ar leidžianti nukrypti nuostata,⁴ suteikianti teisę disponuoti įšaldytu turto.

Pagal daugumą šiandieninių sankcijų režimų išimties tvarka gali būti leista atlikti mokėjimus iš blokuojamų sąskaitų bei įšaldyto turto (Silveira, 2021). Pavyzdžiui,

² Vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 straipsnio 9 dalimi, institucinis arbitražas – tai arbitražas, kai šalių susitarimu ginčo sprendimą organizuoja, administruoja, sudaro sąlygas arbitražiniam nagrinėjimui ir kitus šalių susitarimu suteiktus įgaliojimus vykdo nuolatinė arbitražo institucija. Tiesa, šalys už arbitravimo paslaugas turi atsiskaityti ir ne institucinio arbitražo – vadinamojo, ad hoc arbitražo – atveju, tačiau tokie mokėjimai paprastai neturi būti atliekami kaip ginčo inicijavimo sąlyga.

³ Žinoma, nurodyti mokesčiai neapima, pavyzdžiui, arbitrams skirtų atlyginimų, kitų bylinėjimosi išlaidų (pavyzdžiui, atstovams mokėtinus atlygus) ir pan.

⁴ Leidžianti nukrypti nuostata (derogation) – nuostata, nurodanti, jog draudžiamas veiksmas gali būti atliktas tik gavus įgalios valstybinės institucijos leidimą. Išimtis (exemption) – nuostata, numatanti jog konkretus apribojimas netaikomas, kai veiksmo tikslas sutampa su išimties taikymo sritimi (asmuo nėra įpareigotas gauti leidimo – jis gali atlikti veiksmus nedelsiant) (Council of the European Union. Update of the EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures, 2022, p. 4).

2022 m. liepos 21 d. ES Tarybos reglamentu 2022/1269 (septintuoju sankcijų paketu) eksplicitiškai numatoma, jog „siekiant užtikrinti teisę kreiptis į teismą, <...> leidžiama taikyti išimtį dėl draudimo sudaryti bet kokius sandorius su Rusijos viešaisiais subjektais, jei to reikia siekiant užtikrinti galimybę pasinaudoti teismo, administracinių ar arbitražo procedūromis“ (Tarybos reglamentas (ES) 2022/1269, 2022, konstatuojamosios dalies 7 p.). Taigi, esant tokiam teisiniam pagrindui, Europos Sąjungos (toliau – ES) finansų institucija turėtų teisę atlikti veiksmus su asmenis, kuriam taikomos sankcijos, turtu. Tuo tarpu Šveicarijos nacionalinėje teisėje, skirtoje reguliuoti taikomų sankcijų įgyvendinimą, nurodoma, jog mokėjimai iš dėl sankcijų užblokuotų sąskaitų gali būti išimtinai leidžiami, jei tai būtina tam, jog būtų išvengiama sutarties vykdymo apsunkinimo (angl. *hardship*) ar būtų užtikrinamas sudarytų sutarčių gerbimas (Silveira, 2021). Siūlomi du šios normos interpretavimo būdai: sutarties vykdymo apsunkinimo situacijos apima atvejus kai būtina sumokėti arbitražo išlaidas ir nesuteikus tokio leidimo šalies procesinėms teisėms būtų nepataisomai pakenkta (Thormann et al, 2020); sudarytos sutarties laikymosi užtikrinimas apima ir arbitražinės išlygos gerbimą (Audit, 2014, p. 147). Nepaisant to, kuriai iš interpretacijų būtų teikiama pirmenybė, vyrauja nuomonė, jog Šveicarijos taikomose sankcijose numatyta galimybė išimtinė galimybė atlikti finansinius veiksmus, reikalingus inicijuoti arbitražo procesą (ar atlikti kitus procesinius veiksmus).

Gali susidaryti įspūdis, jog sankcijų poveikis arbitražo inicijavimui – minimalus. Jį sustiprina ir 2015 m. ES įsikūrusių pagrindinių arbitražo institucijų (ICC, LCIA, SSC) pateikti paaiškinimai, koks yra galimas ES taikomų sankcijų poveikis procesams, vykstantiems bei vykstantiems ES valstybėse įsteigtų arbitražo institucijų administruojamuose arbitražuose. Šių arbitražo institucijų vadovai pranešime nurodo, kad sankcijos jokių esminių pokyčių neatnešė (angl. “it is very much business as usual”). Tačiau sykiu yra pažymint, jog: „[t]oks globaliai žinomų ir autoritetingų arbitražo institucijų „raminantis“ pareiškimas yra natūralus, nes šios tarptautiniu lygiu pripažintos institucijos rizikuoja ne tik negauti reikšmingo pajamų šaltinio, bet ir užleisti savo vietą tiesioginiams konkurentams – Azijoje įsteigtoms arbitražo institucijoms, t. y. valstybėse, kurios didžiąja dalimi netaiko tarptautinių sankcijų.“ (Mačiugin, 2021, p. 293).

Sankcijose įtvirtinant, jog išimtiniais atvejais gali būti suteikiamas leidimas pasinaudoti savo įšaldytomis lėšomis ar ekonominiais ištekliais, sykiu nurodoma, kas tokį leidimą gali išduoti. ES taikomų sankcijų lygmeniu, tai – atitinkamai įgaliota nacionalinė institucija. Visgi, suteikiant įgaliojimus, kartu neišvengiamai suteikiama ir diskrecija priimti sprendimą dėl leidimo išdavimo. Tokios diskrecijos buvimas lemia, jog gali būti atvejai, kai nacionalinė įgaliota institucija atsisako išduoti leidimą. Svarbus žingsnis siekiant užtikrinti asmenų, kuriems taikomos finansinės sankcijos, procesines teises, žengtas ESTT byloje *Peftiev ir kt.* (Nr. C-314/13), kurioje teismas pažymi, jog: „kompetentinga nacionalinė institucija neturi absoliučios diskrecijos, kai <...> priima sprendimą dėl prašymo taikyti lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymo išimtį, ir savo kompeten-

ciją turi vykdyti laikydamosi <...> reikalavimo, kad reiškiant ieškinį, kuriuo ginčijamas ribojamųjų priemonių teisėtumas, ieškovui turi atstovauti advokatas.“ (41 pastraipos 1 dalis). Nepaisant to, jog diskrecija nėra absoliuti, minėtoje byloje nepaneigiamas diskrecijos egzistavimas: „[j]i [kompetentinga nacionalinė institucija – aut. Past.] taip pat gali nustatyti sąlygas, kurias laiko tinkamomis užtikrinti, kad visų pirma būtų laikomasi paskirtos sankcijos tikslo ir nebūtų piktnaudžiaujama suteikta išimtimi.“ (41 pastraipos 2 dalis). Taigi, šalis, siekianti inicijuoti arbitražo procesą gali susidurti su iššūkiais, susijusiais su kompetentingos nacionalinės institucijos atsisakymu (delsimu) išduoti leidimą. Visgi, net jei leidimo išdavimo procedūra vyksta sklandžiai, ji trunka ilgiau. Laiko prasme, vertinant pailgėjusią arbitražo inicijavimo trukmę, svarbu nepamiršti, jog leidimo pasinaudoti ekonominiais ištekliais gali tekti prašyti ne tik asmeniui, kuriam taikomos sankcijos, tačiau ir pačiai arbitražo institucijai.

Apibendrinant, kilus ginčui tarp šalių, kurių bent viena paveiktą ekonominių sankcijų, šio ginčo pradžia savaime nereikš ir pabaigos – ginčas galės būti inicijuojamas. Visgi, svarbu paminėti, jog šio ginčo pradžia gali būti ilgesnė, sudėtingesnė ir labiau komplikuoata nei įprastai. Tai atitinkamai leidžia daryti ir išvadą, kad sankcijų veikiami šalis susidurs su apsunkinimais ir tolesniame arbitražo procese. Šalis arbitraže patiria išlaidas ne tik arbitravimo rinkliavoms. Šalys paprastai atstovavimui pasitelkia profesionalius teisininkus (advokatus), taip pat samdo ekspertus,⁵ vertėjus ir pan. Tad nors arbitražo procesas per se ir gali vykti, bet sankcijų taikymas gali turėti neigiamos įtakos proceso trukmei.

2. Sankcijų poveikis ginčo arbitruotinumui

Sankcijų taikymas taip pat gali turėti įtakos ginčo arbitruotinumui, t. y. sprendžiant klausimą, ar arbitražo teismas apskritai turi jurisdikciją nagrinėti ginčą, ar ginčas vis dėlto žinybingas valstybės teismui.

Jeigu ginčo objektas kartu apims ir taikytinas sankcijas, arbitražo teismui gali tekti aiškintis, ar jis iš viso turi kompetenciją nagrinėti tokį ginčą (Szabados, 2018, p. 444; De Brabandere, Holloway, 2016, p. 3). Šiuo klausimu nėra vieningo atsakymo: kol vienos jurisdikcijose palaikoma griežtesnė pozicija, kitose jurisdikcijose aiškinama priešingai ir vadovaujamosi principu „tegu šalys bylinėjasi arbitraže, viešoji tvarka viską sutvarkys vėliau.“ (Geisinger et al., 2012, p. 408; Szabados, 2018, p. 445-446).

Teismų praktikoje yra išaiškinimų, kad arbitražo jurisdikcijos nepanaikina vien tai, jog ginčui gali būti aktualios sankcijos. Vienas tokių pavyzdžių – Šveicarijoje nagrinėta Fincantieri byla (Šveicarijos Federalinio Tribunolo 1992 m. birželio 23 d.

⁵ Skaičiuojama, jog dviejuose iš trijų arbitražo procesų pasitelkiami ekspertai (iš kurių net 90 proc. atvejų tai – šalies, o ne arbitražo teismo paskirti ekspertai) (The School of International Arbitration, 2012, p. 29).

sprendimas byloje *Fincantieri-Cantieri Navali v. M.*) Šioje byloje Italijos įmonės *Fincantieri* bei *Melara* įgaliojo jų paskirtą Šveicarijoje esantį agentą parduoti Irako valstybei karinę įrangą. Irako valstybei nustojus vykdyti savo mokėjimo prievolę, agentas pareiškė ieškinį ICC arbitražo teisme (arbitražo vieta – Ženeva, Šveicarija), reikalaudamas atstovaujamųjų apmokėti atstovavimo išlaidas. Atstovaujantieji atsikirtinėjo argumentuodami, kad ginčas nėra arbitruotinas dėl JT ST taikomų sankcijų Irako valstybei (sankcijas įgyvendino tiek Italija, tiek Šveicarija). Tačiau arbitražo teismas nustatė, kad ginčas yra arbitruotinas ir iš Italijos įmonių priteisė atlyginimą agento naudai. Bylą išsprendus arbitraže, Italijos įmonės kreipėsi į Šveicarijos Federalinį Tribunalą, prašydamos panaikinti arbitražo teismo priimtą sprendimą. Vis tik, nacionalinis teismas atmetė Italijos įmonių reikalavimą, argumentuodamas, kad vadovaujantis taikytiniais Šveicarijos įstatymais, vien tik ekonominių sankcijų pritaikymas trečiajai valstybei nesudaro pagrindo nepripažinti ginčo nearbitruotinu. Tad, kaip matyti, tokiais atvejais kontrolės mechanizmas paliekamas valstybinių teismų rankose, aiškinantis sprendimo panaikinimo / nepripažinimo klausimus (Szabados, 2018, p. 444-445; Kotelnikov, 2020, p. 18-19).⁶ Paprastai tai ir yra dominuojantis požiūris (Kotelnikov, 2020, p. 17-18). Tačiau, kaip ir minėta, toks požiūris teismų ar arbitražų sprendimuose sutinkamas ne visuomet. Pavyzdžiui, Vokietijos ir Austrijos nacionaliniai teismai laikosi vadinamojo *ex ante* režimo: siekiant išvengti situacijų, kai sankcijų režimas yra pažeidžiamas, saugiau ginčus perduoti nagrinėti valstybės teismui (Szabados, 2018, p. 447).

Taigi galima daryti išvadą, kad nors ir ne vienareikšmiškai ir ne visuomet, bet sankcijos gali turėti įtakos ir arbitražo arbitruotinimo klausimo sprendimui. Ar tarptautinės sankcijos nulems ginčo pripažinimą nearbitruotinu, iš esmės nulems arbitražo vieta ir taikytina teisė, padedanti interpretuoti sankcijų režimus (De Brabandere, Holloway, 2016, 8 p.). Šios rizikos identifikavimas, manytina, yra labai svarbus, nes pripažinus ginčą nearbitruotinu, arbitražo teismas gali atsisakyti nagrinėti ginčą, arba, ginčą išnagrinėjęs arbitraže, toks sprendimas gali būti panaikintas arba nepripažintas tam tikroje valstybėje (Niujorko konvencijos V str. 2 d. (a) p.; UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 36 str. b d. (i) p.). Bet kuris iš scenarijų gali reikšti ganėtinai didelių šalių investicijų į ginčo išnagrinėjimą praradimą. Manytina, kad praktika, pagal kurią sankcijų taikymas lemia, kad šalių ginčas tampa nearbitruotinas, turėtų būti vertinama neigiamai. Arbitražo teismas turi galimybę ir teisę taikyti imperatyvias tei-

⁶ Kita vertus, Italijos teismų praktikoje laikytasi kitokio požiūrio. Pavyzdžiui, Italijos Genujos apeliacinio teismo 1994 m. gegužės 7 d. sprendime *Societe Fincantieri Cantieri Genujos* apeliacinis teismas nurodė, kad, vadovaujantis Italijos civilinio proceso kodeksu (806 str.), ginčas, kuriam taikytinos tarptautinės sankcijos, nėra arbitruotinas. Teismas šioje byloje aiškino, kad JT ST ir Europos Sąjungos taikytinos sankcijos nebeleidžia šalims naudotis iš sutarties kylančiomis teisėmis, todėl ginčo perdavimas arbitražui gali sukurti rezultatą, kuris pagal taikytinas tarptautines sankcijas yra draudžiamas (Kotelnikov, 2020, p. 19).

sės normas, sprendamas šalių ginčą. Tad tai, kad sprendžiant ginčą papildomai turėtų būti taikomos ir normos, reguliuojančios sankcijų taikymą, neturėtų daryti įtakos arbitražo jurisdikcijai. Be to, akivaizdu, kad arbitražo teismui atsisakius jurisdikcijos, šaliai gali tekti bylinėtis valstybėje, kurioje pastaroji niekada neketino spręsti ginčų ir galbūt net nebūtų sudariusi sandorio, jei būtų žinojusi, kad ginčai, susiję su tokiu sandoriu, bus sprendžiami tam tikros valstybės teismuose.

3. Taikoma teisė ir sankcijos

Kaip minėta, ekonominės sankcijos – tai priemonės, kuriomis viena valstybė (ar jų grupė) siekia tam tikrų politinių tikslų kitoje valstybėje (Kotelnikov, 2020, p. 6). Sankcijų esmė kartu lemia objektvų negalimumą visoms valstybėms vienodai sutarti dėl taikytinų priemonių – visuomet bus valstybių, kurios taiko sankcijas bei valstybių, į kurias jos bus nukreiptos (kaip ir valstybių, kurios išliks neutraliomis). Tad skirtingų valstybių teisinės sistemos suponuos skirtingą to paties klausimo sprendimą. Nevienodos taisyklės skirtingose šalyse arbitrai gali tapti rimtu galvosūkiu priimant sprendimą, kokias (bei kokias apimtimi) taisykles taikyti. Ginčų sprendimas tarptautiniame arbitraže turi tarptautinį elementą. Be to, bendrai, arbitrai nėra saistomi nacionalinių teisės normų taip, kaip yra saistomi valstybinių teismų teisėjai. Arbitražo procese atsiranda daugiau galimai taikytinų „teisų“: tai – materialinė teisė, taikoma komerciniams santykiams tarp šalių; lex arbitri; teisė, kuri taikoma toje šalyje, kurioje numatoma, jog laimėtojas sieks sprendimo įgyvendinimo, bei kita teisė, kuri turi svarų ryšį su ginču.

Dalis teisės mokslininkų teigia, kad gali būti taikomos imperatyvios normos tik tos valstybės, kurios teisė yra pasirinkta kaip *lex contractus* (į kitų valstybių įstatymus turėtų būti atsižvelgta tik kaip į faktines aplinkybes) (Paavilainen, 2015, p. 74). Vis tik, dauguma yra linkę sutikti, jog arbitrai turi galią, o kartais net ir pareigą taikyti užsienio imperatyvias taisykles kaip dalį taikytinos teisės (Paavilainen, 2015, p. 27). Pavyzdžiui, teigiama, jog jei ekonominės sankcijos yra dalis imperatyvios (angl. *mandatory*) tarptautinės viešosios teisės (tarkim, JT ST taikomos sankcijos), arbitrai privalo jas taikyti (Böckstiegel, 2014 p.).⁷

Toliau šioje straipsnio dalyje nagrinėjama, kaip skirtingos taikytinos teisės gali būti reikšmingos arbitražo teismui sprendžiant klausimą dėl teisės normų, nustatančių sankcijas, taikymo.

⁷ Visgi net JT ST taikomų sankcijų atžvilgiu pažymima, jog nors šios sankcijos yra privalomos JT narėms, tačiau šalys turi diskreciją spręsti, kaip šios sankcijos turi būti įgyvendinamos, tame tarpe turi teisę ir išplėsti taikomų sankcijų apimtį (Geisinger et al, 2012).

3.1. Ekonominės sankcijos taikomos pagal teisę, kurią šalys pasirinko kaip *lex contractus*

Arbitražo teismas ginčą sprendžia remdamasis tokiomis teisės normomis, kurias šalys pasirinko kaip taikytinas ginčo esmei (UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 28 str. 1 d.). Teisės doktrinoje nėra vieningo sutarimo, ar tai, jog šalys pasirinko konkrečios valstybės teisę kaip *lex contractus*, kartu lėmė ir jų pasirinkimą, kad ginčas būtų sprendžiamas atsižvelgiant į tos valstybės sankcijų politiką.

Yra teigiančių, jog kai šalys pasirenka neutralią arbitražo vietą ir pasirenka taikytiną šios valstybės teisę, tai nebūtinai reiškia, kad jos pageidauja, jog būtų taikomos imperatyvios šios valstybės teisės nuostatos (Schnyder, 1995, cituota iš Szabados, 2018, p. 452). Šios pozicijos kontekste svarbu aptarti ir atskirą atvejį – kai šalys pasirinkdamos konkrečios valstybės teisę ją rinkosi be konkrečių taikomų sankcijų (tiksliau: kai arbitražinė išlyga sudaryta iki sprendimo dėl sankcijų taikymo priėmimo). Yra teigiančių, jog tokios sankcijos neturėtų būti taikomos, nes tokių sankcijų taikymas neatitiktų šalių teisėtų lūkesčių principo ir, bendrai, negalima laikyti, jog šalys susitarė dėl tokių nuostatų taikymo (Silveira 2014, cituota iš Paavilainen, 2015).⁸

Visgi yra ir kita pozicija – vien tai, kad šalys pasirinko arbitražą kaip savo ginčo sprendimo būdą, nereiškia, jog jos gali išvengti tų nacionalinės teisės normų, kurių jos nenori, kad būtų taikomos. Teisės jurisprudencijoje teigiama, jog *lex contractus* teisė apima ir tos valstybės imperatyvias normas, tame tarpe ir taikomas sankcijas, nes šalims susitarus dėl konkrečios valstybės taikymo, kartu sutariama dėl jos taikymo visa apimtimi (Paavilainen, 2015). Toks aiškinimas, autorių nuomone, yra logiškas ir pagrįstas, kadangi šalis, galėdama „išsirankioti“ ir nuspręsti netaikyti sau nepalankių imperatyvių nuostatų, kurių tarpe ir įtvirtinančių sankcijų režimą, turėtų galimybę apeiti bet kokias taikomas sankcijas, taip sumenkinant jų efektyvumą.

3.2. Ekonominės sankcijos, taikomos pagal arbitražo vietos teisę

Arbitražo vieta – arbitražiniame susitarime nurodyta arba arbitražo teismo nustatyta arbitražo vieta. Doktrinoje pažymima, jog arbitražo vietos terminas, kaip ir daugelis kitų teisėje vartojamų terminų, pirmiausia yra teisinė kategorija, turinti specifinę, t. y. teisinę, prasmę ir nereiškia konkrečios teritorinės erdvės (Mikelėnas, 2021, p. 5). Analizuojant arbitražo vietos teisės reikšmę, aktualus tampa ginčas tarp delokalizacijos doktrinos bei teritorinės doktrinos šalininkų. Vadovaujantis delokalizacijos doktrina, arbitražo procesas neturi paklusti jokios valstybės nacionalinei teisei. Šios teorijos šali-

⁸ Pažymėtina, jog kartais prekybos sankcijose eksplicitiškai įvardijama, jog sankcijos taikomos tik tų susitarimų atžvilgiu, kurie sudaryti po sankcijų įvedimo (Geisinger, et al., 2012, p. 4).

ninkai pažymi, jog arbitražo teismas nėra saistomas ar priklausomas nuo jo vietos valstybės ir neturi pareigos įgyvendinti tos valstybės teisės ir politikos (Kotelnikov, 2020, p. 4). Vadovaujantis šia doktrina, nacionalinė teisė (be kita ko, ir valstybės taikomos sankcijos) neturėtų būti privaloma. Tuo tarpu teritorinės doktrinos šalininkai vadovaujasi principu, jog arbitražo proceso teisė yra arbitražo vietos teisė. Tai reiškia, kad arbitražo vietos nacionalinės teisės imperatyvios teisės normos yra privalomai taikomos nagrinėjant konkretų ginčą (Mikelėnas, 2021, p. 7). Šiai teorijai pagrįstumo suteikia Niujorko konvencijos V(1)(d) ir V(1)(e) straipsniai, kuriuose tiek arbitražo procedūra, tiek ir arbitražo teismo sprendimo panaikinimo galimybė aiškiai siejama su arbitražo vietos valstybe ir jos teise (Mikelėnas, 2021, p. 8). Visgi, šis imperatyvas vadovautis nacionaline teise yra susijęs su tos valstybės teisiniu reguliavimu, reglamentuojančiu su arbitražu susijusius klausimus. Taigi, klausimas į kurį reikia atsakyti – ar sankcijų įgyvendinimas gali būti pripažintas su arbitražo proceso teise susijusiu klausimu? Vieningo universalaus atsakymo į šį klausimą, greičiausiai, rasti nepavyks – šiuo reikia žvelgti į tai, ką konkrečios valstybės teisė laiko viešąja tvarka (ir ar ši viešosios tvarkos samprata apima sankcijų politiką) (Böckstiegel, 2014, p. 609).

Arbitražinio nagrinėjimo vieta apibrėžiama kaip vieta, kurioje rengiami arbitražo teismo posėdžiai ir atliekami kiti komercinio ginčo nagrinėjimo veiksmai. Ši sąvoka yra siejama su geografine arbitražinio nagrinėjimo vieta, t. y. faktine ginčo nagrinėjimo vieta. Veiksmas konkrečioje fizinėje geografinėje erdvėje tampa svarbus, nes taikomos sankcijos gali turėti taikymo konkrečioje erdvėje elementą.⁹ Šios dimensijos ignoruoti negalima, nes dažnai sankcijos įvedamos kartu su atsakomybe,¹⁰ kuri laukia nesilaikius sankcijų (Kotelnikov, 2020, p. 5). Teigiama, kad arbitrai netu-

⁹ Pavyzdžiui, ES teritorijoje vyrauja teritorinis požiūris į sankcijų vykdymą – tai reiškia, jog sankcijos taikomos kai egzistuoja ryšis tarp sankcijos ir ES (kaip antai, veikia ES pilietis ar ES registruota įmonė). Paprasčiau tariant, arbitrai laikomi asmeniškai saistomi ES reglamentais nustatytų sankcijų, jei jie yra ES piliečiai arba jeigu arbitražo buveinė yra ES (Brabandere et al., 2016, p.). Analogiškas principas įtvirtintas ir JAV teiseje. Tačiau, pavyzdžiui Šveicarijos federalinis aktas dėl tarptautinių sankcijų įgyvendinimo, kurio pagrindu priimamos įvairios sankcijos, nepateikia nuorodų į asmeninę ar teritorinę sankcijų taikymo apimtį (Geisinger et al., 201, p. 409).

¹⁰ JAV sankcijų režimams, priimtiems pagal Prekybos su priešu įstatymą (angl. Trading with the Enemy Act), maksimalios nuobaudos, kurios gali būti skiriamos už tyčinį sankcijų režimo pažeidimą – šimto tūkstančių JAV dolerių dydžio bauda ar dešimties metų laisvės atėmimo bausmė (juridiniam asmeniui gali būti skirta iki milijono JAV dolerių dydžio bauda). Tuo tarpu ES lygmeniu nėra vieningos sistemos, kaip turėtų būti užtikrinama, jog visos valstybėse būtų numatoma atsakomybė už ES sankcijų nesilaikymą. Reikšmingu žingsniu sprendžiant šią problemą galima laikyti 2022 m. gruodžio 2 d. Europos Komisijos pristatytą pasiūlymą dėl direktyvos, numatančios minimalias nusikalstamų veikų apibrėžimo taisykles ir bausmes už ES sankcijų pažeidimus (European Commission, Proposal for a..., 2022). Beje, ES taikomų sankcijų kontekste įtvirtinta „įstatymo nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės“ principo išimtis. Vadinasi, arbitras nebus laikomas kaltu sankcijų režimo pažeidimu, jei „nežinojo ir negalėjo įtarti“, jog savo veiksmu daro pažeidimą (Europos Tarybos 2014 m. liepos 31 d. reglamentas (ES) Nr. 833/2014). Teisinėje literatūroje į šią išimtį referuojama įvardijant „no liability“ nuostata (Gordon et al., 2019, p. 50).

rėtų būti įpareigoti atlikti išsamų šalių verslo santykių tyrimą ginčo pradžioje, tačiau reikšmingų ryšių nežinojimas negali būti gynyba nuo bet kokio sankcijų nuostatos pažeidimo (Brabandere et al, 2016).

Svarbi tampa ir **arbitražo institucijos vieta**, nes tarptautinių arbitražų sėkmė yra glaudžiai susijusi su vietos valdžios požiūriu į arbitražą bei jo reikšmę. Jei arbitražas taptų institucija, visų (ar daugumos) naudojama kaip priemonė „apeiti“ valstybės teisę – tai keltų žalos riziką šiam alternatyviam ginčų sprendimo būdai (Lando, 1986, cituota iš Koletvikov, 2020, p. 5). Tai lemia, jog arbitražo institucijos gali būti suinteresuotos savo veikloje užtikrinti, jog būtų nepažeidžiama arbitražo vietos teisė.

3.3. Ekonominės sankcijos, taikomos valstybėje, kurioje bus siekiama sprendimo pripažinimo

Taikytinos teisės problema taip pat yra aktuali sprendžiant klausimą, kaip priimti tokį arbitražo teismo sprendimą, kuris išliktų po jo priėmimo jį efektyviai įgyvendinant. Arbitražo proceso principai reikalauja arbitražo ginčą nagrinėjančio tribunolo dėti visas pastangas, kad arbitražo sprendimas būtų pripažintinas ir vykdytinas (ICC Arbitration Rules 2017, Art. 42.). Tai netgi gali būti laikoma arbitro prudencine pareiga: įvertinti visas galimas rizikas ir surinkti visą būtinąją informaciją, kuri gali turėti įtakos priimant galutinį arbitražo teismo sprendimą (Rubinina, 2022).

Įprastai šalių autonomijos principas diktuoja arbitrų pareigą vadovautis šalių susitarimu ir nuo jo nenukrypti (Born, 2014, p. 2001). Nagrinėjant iura novit curia principo ir arbitrų pareigos priimti pripažintiną ir vykdytiną arbitražinį sprendimą santykį, pirmiausia, pabrėžtina, jog arbitrų kompetencija ir jurisdikcija kyla iš šalių arbitražinio susitarimo. Todėl, jei arbitražo teismas sprendimą grindžia tais motyvais ir aplinkybėmis, kuriomis nesivadovavo šalys, iškyla grėsmė arbitražo sprendimo pripažinimui ir vykdymui (Daujotas et al, 2013). Kita vertus, arbitras taip pat gali būti suinteresuotas priimti tokį sprendimą, kuris nebūtų panaikintas ar nepripažintas ir neleidžiamas vykdyti vien dėl to, kad jis prieštarauja tarptautinės viešosios tvarkos imperatyvui (Szabados, 2018, p. 451).

Ar arbitražo teismo sprendimas yra suderinamas su viešąja tvarka, konkrečiai, valstybės sankcijų politika, ex officio sprendžia konkrečios valstybės nacionalinio teismo teisėjas (Zykov, 2021, p. 11). Visgi, neišvengiamai viešosios tvarkos sąvokos abstraktumas suponuoja teisinį neapibrėžtumą šalių santykiuose – reali ginčo baigtis nėra žinoma, nes net ginčą laimėjusi šalis negali numatyti, ar sprendimą bus galima vykdyti. Nežinomybės būsena dėl viešosios tvarkos interpretavimo tiksliai apibūdinta palyginant, jog „viešojo tvarka tai lyg nepaklusnus arklys, ant kurio užsėdęs, negali žinoti, kuria kryptimi nuneš“ (Burrough, et al., 1824, cituota Zykov, 2021).

Įvertinus tai, teisės moksle yra siūlančių tiesiog taikyti pragmatišką požiūrį (Baraclough, Waincymer, 2005, cituota iš Szabados, 2018, p. 451). Šios pozicijos šalinin-

kai siūlo, jog jei visas turtas, iš kurio būtų galima išieškoti yra vienoje valstybėje, tuomet negalima ignoruoti imperatyvių tos valstybės normų. Tačiau jei turtas yra skirtingose valstybėse, užtenka, kad būtų pritaikytos bent vienos iš tų valstybių imperatyvios normos. Kiti autoriai taip pat akcentuoja, jog arbitras, sprenddamas dėl sankcijų taikymo (kai šios sąlygotos ne *lex contractus*, o kitos teisės), turi praktiškai įvertinti, ar šių sankcijų ignoravimas gali lemti sprendimo neįgyvendinamumą (Geisinger, 2012, p. 423). Tačiau ar pernelyg pragmatiškas požiūris nesuponuoja nominalaus teisingumo išsigalėjimo? Atsižvelgiant į tai, kad sankcijos orientuotos į konkretaus politinio tikslo siekimą, jų „apėjimas“ gali suponuoti šių priemonių neefektyvumą. Vadinas, atsiranda poreikis vertinti, kaip sugebėti užtikrinti šias dvi aptariame kontekste, atrodo, diametraliai skirtingas kategorijas: šalių autonomijos principą bei viešąją tvarką (kaip ji suprantama arbitražo kontekste). Tad toliau aptariamas santykis tarp šių vertybių.

4. Šalių autonomijos principo santykis su viešąja tvarka

Teigiama, kad viskas, dėl ko šalys susitarė, yra jas tarpusavyje saistantis įstatymas.¹¹ Vadinas, iš pirmo žvilgsnio, gali atrodyti, kad šalių susitarimo – „privataus įstatymo“ – negali paneigti nei pati šalis, nei su sutartimi nesusijęs trečiasis asmuo. Vis tik, kaip ir kiekviena subjektinė teisė – taip ir šalių susitarimas – turi ribas. Draudžiamos tokios situacijos, kai šalių susitarimas pažeidžia kitų asmenų teises, teisėtus interesus, ar kai sandoris prieštarauja imperatyvioms normoms. Į tokias ribas patenka ir viešoji tvarka (Von Bar et al., 2009, p. 63; Didžiulis, 2019, p. 128-131).

Ankstesniame poskyryje (3.3. Ekonominės sankcijos, taikomos valstybėje, kurioje bus siekiama sprendimo pripažinimo) minėta, kad arbitras gali susidurti su dviejų vertybių sankirtos dilema: ar konkrečiu atveju spręsti ginčą taip, kaip susitarė šalys, ar visgi, esant būtinybei, atsižvelgti ir į taikytinas sankcijas. Tad šiame skyriuje analizuojamas santykis tarp šalių autonomijos bei viešosios tvarkos imperatyvų, kartu siekiant atsakyti į klausimą, kuriam turi būti teikiama pirmenybė.

Svarbu priminti, kad viešoji tvarka yra abstrakti kategorija, neturinti vieno, universaliai pritaikytino apibrėžimo. Kiekvienu atveju viešosios tvarkos aiškinimas ir taikymas gali būti skirtingas (Bělohávek, 2010, p. 1947, 1950, 1952-1953).¹² Tuo tarpu

¹¹ Toks liberalusis sutarčių instituto aiškinimo principas Lietuvos Respublikos teisės aspektu iš esmės gali būti įžvelgiamas analizuojant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.156 str. (Mikelėnas et al., 2003, p. 194-196). Iš esmės panašus aiškinimas yra ir Prancūzijoje, Italijoje, apsiribojant draudimu sudaryti tokius susitarimus, kurie prieštarauja viešajai tvarkai, gerai moralei, teisės imperatyvams ir pan. (Mikelėnas, 1996, p. 34-41).

¹² Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nurodo, kad viešasis interesas yra toks, kuris yra grindžiamas pamatinėmis visuomenės vertybėmis, kurias įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d., 2005 m. gegužės 13 d. nutarimai). Vis tik, kartu dėstoma, kad viešasis interesas yra dinaminis (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d., 2011 m. sausio 6 d., 2018 m. balandžio 12 d. nutarimai), t. y. priklausantis ir iš esmės prisitaikantis prie visos visuomenės poreikių.

arbitražo procese šis institutas yra suprantamas siauriau – kaip tarptautinė viešoji tvarka. Įprastai, tarptautinės viešosios tvarkos samprata laikoma savotišku consensus tarptautinėje bendruomenėje, t. y. sutariama, kad šis institutas komerciniame arbitraže apima tik tai, kas atitinka pamatinius teisingumo ir sąžiningumo principus (Mikelėnas et al., 2016, p. 181; Dominas, Mikelėnas, 1995, p. 263).

Tačiau ši doktrina susiduria su sunkumais, kai atsiranda klausimas, ar konkrečiu atveju sankcijos iš viso yra viešosios tvarkos dalis. Atsakymas į šį klausimą ne visais atvejais yra aiškus ir neretai priklauso nuo pačių sankcijų pobūdžio.

Sankcijų skirstymas pagal jų pripažinimą tarptautinėje viešojoje teisėje gali lemti ir viešosios tvarkos arbitražo procese (apimant visas stadijas) taikymą ar netaikymą. Atsižvelgiant į nurodytą kriterijų, analizuotinos trijų rūšių sankcijos: (i) transnacionalinės (tiksliau – JT ST), (ii) ES lygmeniu priimtos; (iii) vienašalės (angl. unilateral) (priimtos vienos valstybės, pavyzdžiui, kaip atsakas į jau egzistuojančias sankcijas).

4.1. Transnacionalinio lygmens sankcijos

Pripažįstama, kad JT ST taikomos sankcijos atitinka transnacionalinę (tarptautinę) viešąją tvarką (Rubinina et al., 2022). Vadinasi, sankcijos, patenkančios į transnacionalinę kategoriją, yra suderinamos su tarptautine viešąja tvarka (pripažįstamos tarptautiniu lygmeniu).

Pavyzdžiui, Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. birželio 3 d. byloje Nr. 19-07261, Sofregaz buvo nagrinėjami skirtumai tarp tarptautinę viešąją tvarką sudarančių ir nesudarančių sankcijų. Aptariamoje byloje Sofregaz, Prancūzijoje įsisteigusi įmonė, sudarė sutartį su Irane įsisteigusia įmone – Natural Gas Storage Company (toliau – NGSC). Sutarčiai taikyta Irano teisė. Vadovaujantis sutartimi, Sofregaz siekė gauti bankų garantijas tinkamam sutarties vykdymui. Vis tik, bankai atsisakė suteikti šias garantijas, nurodydami, kad Irano valstybei yra taikomos tarptautinės sankcijos. Sofregaz apie tai informavus NGSC, pastaroji nutraukė sutartį, argumentuodama Sofregaz sandorio pažeidimu. Sofregaz išskėlus arbitražo bylą ICC, Paryžiuje, arbitražo teismas bylą išsprendė NGSC naudai. Sofregaz Paryžiaus apeliacinio teismo prašė panaikinti arbitražo sprendimą, teigiant, kad arbitražo teismas neatsižvelgė į aktualias taikytinas tarptautines sankcijas. Tačiau nacionalinis teismas atmetė tokius Sofregaz argumentus. Teismas nurodė, kad svarbu vertinti, kokios aktualios sankcijos yra taikytinos konkrečioje situacijoje: jeigu tai yra JT ST taikytinos sankcijos, šios sudaro tarptautinę viešąją tvarką ir jų pažeidimas gali lemti arbitražo teismo sprendimo nepripažinimą ir neleidimą vykdyti / panaikinimą. Tuo tarp ES ir JAV taikytinos sankcijos nėra tarptautinio valstybių susitarimo dalis, todėl nebūtinai sudaro konkrečios valstybės viešosios tvarkos dalį. Kadangi nagrinėjamoje byloje buvo taikomos JAV sankcijos, nesudarančios Prancūzijos viešosios tvarkos dalies, nacionalinis teismas nepripažino Sofregaz argumentų ir nepanaikino arbitražo teismo sprendimo (Rubinina et al., 2022, p. 17).

Taigi, šiandieninė praktika ir doktrina pripažįsta, kad JT ST priimamos sankcijos yra vienintelės atitinkančios tikrąją tarptautinę viešąją tvarką (t. y. tokią tvarką, kurią pripažins tarptautinė bendruomenė bendrai, o ne tik kai kurios valstybės ir (ar) organizacijos).

4.2. ES lygmens sankcijos

Priešingai nei transnacionalinio lygmens sankcijos, ES taikytinos sankcijos nebūtinai lems tarptautinės viešosios tvarkos sudedamąją dalį. Nors doktrinoje sutinkama nuomonių, kad ES valstybėms narėms ES taikytinos sankcijos sudarys viešosios tvarkos dalį (Szababos, 2018, p. 459-460), klausimas kyla dėl ES sankcijų taikymo už organizacijos ribų.

ES atžvilgiu, vadovaujantis Europos Parlamento ir Europos Tarybos 2008 m. birželio 17 d. reglamentu (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I) (toliau – **Roma I reglamentas**) 21 str., šalių pasirinkta taikytina teisė (teisės norma) gali būti atsisakyta taikyti, jeigu ji prieštarauja tos valstybės (forumo) viešajai tvarkai. Nors ši Roma I reglamento nuostata nukreipia į valstybių narių nacionalinę teisę (ir neapima tarptautinės viešosios tvarkos) (Bělohávek, 2010, p. 1970), sisteminis šio teisės akto aiškinimas atskleidžia, kad pačios viešosios tvarkos (ar juolab – imperatyviųjų nuostatų) nereiktų suprasti pernelyg plačiai, o apimant tik **esminius** [pažymėta autorių] politinius, socialinius ir (ar) ekonominius interesus (Roma I reglamento 9 str. 1 d., konstatuojamosios dalies 37 p.). Aktualu ir tai, kad pagal 1980 m. birželio 19 d. konvencija Nr. 80/934/EEC dėl taikytinos teisės sutartinėms prievolėms (toliau – **Romos konvencija**) valstybės narės gali taikyti savo imperatyviasias normas, jei to reikalauja normos pobūdis ir jos netaikymas gali lemti svarius neigiamus padarinius (Romos konvencijos 7 str.). Taigi, Roma I reglamentas ir Romos konvencija suteikia plačią diskreciją valstybių narių nacionaliniams teismams ir arbitražų teismams, sudarant galimybę blokuoti, pavyzdžiui, JAV sankcijas dėl ES pritaikytų atsakomųjų sankcijų. Kita vertus, taikant šiuos teisės aktus, atsiranda rizika, kad šalis negalės įvykdyti savo įsipareigojimų ir tai potencialiai gali patekti į force majeure išlygą (Bockstiegel, 2014, p. 610). Pavyzdžiui, minėtoje Sofregaz byloje Prancūzijos apeliacinis teismas nurodė, kad JAV taikytinos sankcijos nėra tarptautinės viešosios teisės dalis (Rubinina, et al., 2022, p. 17). Tad galimos situacijos, kai vienos ar kelių valstybių priimamos sankcijos nesudarys kitų valstybių viešosios tvarkos dalį. Taip nutiko 1996 metais, kai JAV Kongresas priėmė Helmso–Burtono aktą, kuriuo buvo įvestas embargas Kubai (1996 m. Kubos laisvės ir demokratinio solidarumo (Liber-tad) aktas). Atsaku į embargą ES priėmė sprendimą kuriuo uždraudė ES subjektams laikytis šių JAV priimtų sankcijų (Europos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2271/96 1996 m. lapkričio 22 d., saugantis nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų). Tai vadi-

namosios atsakomosios sankcijos (angl. counter-sanctions), kai viena valstybė (ar organizacija) priima sankcijas, kurios veikia kaip atsakas kitos valstybės priimtoms sankcijoms, siekiant užtikrinti paskesnes sankcijas priėmusio subjekto ekonominius interesus (Zykov, 2021, p. 124-125). Vadinasi, skirtingose teritorijose skirtingos regioninės sankcijos lems nevienodus atsakymus dėl viešosios tvarkos instituto taikymo.

Kita vertus, šis aiškinimas yra aktualiausias ES viduje. Nors ES įgyvendina JT ST sankcijas, ji kartu gali nustatyti ir tam tikrus griežtesnius apribojimus, išeinančius už JT ST nustatytų ribų (Szababos, 2018, p. 460-461; Europos Komisija, 2021). Tokie vienašaliai ES veiksmai nebūtinai gali atitikti tarptautinio konsensuso dėl skirtingų politinių, ekonominių ar kitokių pažiūrų (Rubinina et al., 2022, p. 17). Tačiau vertinant tai, kad ES įgyvendinta JT ST sankcijų keliamus tikslus, manytina, kad tai turėtų atitikti tarptautinę viešąją tvarką. Vien tai, kad ES įgyvendina JT ST sankcijas kiek griežtesniu režimu, nebūtinai reiškia, jog nėra siekiama įgyvendinti pirminėmis (JT ST) sankcijomis siekiamų tikslų, kurie gali būti įvairiausi ir svarbiausia, skirti siekiant įgyvendinti prigimtinį (bendražmogišką) teisingumą (pavyzdžiui, siekį užkirsti kelią prekybai žmonėmis). Pastaruoju atveju, tikėtina, turėtų būti žvelgiama ne į sankcijų formuluotę (raidę), bet esmę (dvasią), kartu įvertinant ir pamatinius teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principus.

4.3. Vienašalės sankcijos ir pavienių valstybių praktika

Vienašalės (angl. unilateral) sankcijos įprastai nėra pripažįstamos kaip sudarančios viešosios tvarkos dalį, nes jos laikomos prieštaraujantiomis tarptautinei viešajai tvarkai (Zykov, 2021, p. 3; Geisinger et al., 2012, p. 424). Tokiu būdu tarptautinė bendruomenė galimai siekia nesudaryti piktnaudžiavimo situacijų, t. y. neleisti vienai valstybei savivaliauti kitų atžvilgiu.

Galimos ir tokios situacijos, kai valstybėje bet kokios sankcijos nesudarys viešosios tvarkos dalį. Taip, pavyzdžiui, yra nusprendęs, Ukrainos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. sausio 9 d. byloje Nr. 761/46285/16-C, kartu pastebėjęs, kad vykdymo klausimai nėra sprendžiami atsižvelgiant į sankcijas kaip galimą viešosios tvarkos elementą.

4.4. Ar visos taikytinos sankcijos nusveria šalių autonomiją?

Apibendrinus trijų rūšių sankcijas, galima daryti preliminarį išvadą, kad valstybės ne visas sankcijas pripažins kaip viešosios tvarkos sudedamąjį elementą. Juolab viešąją tvarką per se (t. y. be išankstinio vertinimo) nebus pripažinta tam tikros valstybės nacionalinė politinė tvarka, nes pastaroji nebūtinai atitinka pamatinio teisingumo ir sąžiningumo reikalavimus (Ahn, 2018, p. 319). Kaip matyti, tai, ar sankcijos iš viso bus vertinamos pagal viešosios tvarkos pagrindą aiškinantis, ar arbitražo teismo sprendimą panaikinti (jo nepripažinti ir neleisti vykdyti), priklausys nuo pačių tai-

kytinių sankcijų pobūdžio – šiuo metu universaliai viešajai tvarkai pripažįstamos tik JT ST taikytinos sankcijos. Kita vertus, aktualumo įgyja ne tik taikytina teisė, bet ir arbitražo vieta bei valstybė (vieta), kurioje toks arbitražo teismo sprendimas turės būti vykdomas. Jeigu pagal aptartus kriterijus arbitras neturi pagrįstų abejonių, jog sankcijos sudarys kliūtis iš viešosios tvarkos perspektyvos, tikėtina, kad jis pirmenybę galėtų suteikti šalių autonomijai.

Vis tik, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad ginčui aktualios sankcijos yra sude-
damoji viešosios tvarkos dalis, tuomet tenka aiškintis, ar arbitras turi pareigą iš viso at-
sižvelgti į sankcijas ir jas taikyti beatodairiškai, nepaisant to, kaip šalys yra susitarusios.

Vienais atvejais išreiškiama nuomonė, kad arbitras turėtų stengtis priimti tokį
sprendimą, kuris teisiškai būtų vykdytinas (Gaillard, 2010, p. 42). Kartu gali būti at-
randama ir kiek griežtesnė doktrininė pozicija, nurodanti, kad kartais arbitras privalo
priimti vaidmenį (pareigą), tolygų valstybiniam teismui. Tokiems atvejams prilygi-
namos situacijos, kai, pavyzdžiui, šalys per arbitražą siekia veikti nusikalstamu būdu
(„įteisinti“ savo nusikalstamas veikas arbitražo teismo sprendimu). Taigi, arbitras mi-
nėtose situacijose, turėdamas savotišką pareigą ir nepaisydamas šalių susitarimo bei
norų, turi taikyti teisę tokiu būdu, kuri savo esme būtų priešinga šalių arbitražiniam
susitarimui. Nors tai reti atvejai, bet vis tik jie atskleidžia arbitro savotišką pareigą
(Born, 2014, p. 1998). Kadangi arbitras turi veikti taip, kad jo sprendimas būtų vyk-
dytinas, tokioms situacijoms taip pat turėtų būti prilyginami ir tie atvejai, kai ginčas
gali būti susijęs su taikytinomis sankcijomis, jeigu pastarosios yra sąlygotos viešosios
tvarkos imperatyvo. Primintina, kad ES mastu (t. y. jei arbitražo vieta yra ES valsty-
bėje narėje arba vykdymas neišvengiamai bus vienoje iš šių teritorijų) arbitras turi
platesnę diskreciją ir gali peržengti šalių susitarimo ribas (Bockstiegel, 2014, p. 610).

Taigi, tai, ar bus pareiga atsižvelgti į sankcijas, vėl bus atsigręžiama į kelis esmi-
nius momentus: kokios yra taikytinos sankcijos, kur yra arbitražo vieta ir kur bus
sprendžiami klausimai dėl arbitražo teismo sprendimo galiojimo / pripažinimo. Vei-
kiausiai, tai yra svarbiausi orientyrai, į kuriuos bylą sprendžiantis arbitras turėtų at-
sižvelgti.

Išvados

1. Taikytinas sankcijų režimas neužkerta kelio šaliai inicijuoti ginčą arbitraže per se.
Vis tik, arbitražo procesas (ypač instituciniame arbitraže) gali tapti sudėtingesniu
ir ilgesniu.
2. Nors kaip taisyklė taikomos sankcijos neatima iš šalių galimybės tarpusavio gin-
čą spręsti arbitraže, pavieniais atvejais nacionaliniai teismai gali užimti griežtesnę
poziciją ir teigti, jog bet koks ginčas, turintis sąsajų su taikytinomis sankcijomis,
praranda arbitruotinumą. Pastarasis pavyzdys pasireiškė Vokietijoje ir Austri-
joje. Tačiau abejotinas toks arbitruotinumo neigimas, ypač atsižvelgiant į tai, kad

sprendžiant arbitražo teismo sprendimo pripažinimo / panaikinimo klausimus, nacionaliniai teismai turi teisę ex officio spręsti tiek dėl viešosios tvarkos, tiek ir dėl arbitruotinumų. Manytina, kad ginčo arbitruotinumų neigimas vien tik dėl taikytinų sankcijų yra vertintinas kritiškai ir neturėtų būti laikomas bendra taisykle.

3. Arbitražo tarptautiškumas neretai lemia jog vienas arbitražo procesas gali turėti sąsajų su kelių valstybių teisinėmis sistemomis. Jei valstybės, kuri taiko sankcijas, pasirinkta kaip *lex contractus*, tai nebūtinai reiškia, kad sprendžiant ginčą bus atsižvelgiama į šios valstybės taikomų sankcijų režimą – šiuo klausimu teisės moksle nėra vieningos nuomonės. Arbitražo vieta reikšmė yra glaudžiai susijusi su konkrečios arbitražo vietos valstybės teise bei tuo, kas šioje valstybėje laikoma viešąja tvarka. Sprendimo vykdymo vietos teisė gali būti aktuali ne tik arbitrai priėmus sprendimą ir įžengus į sprendimo vykdymo etapą, tačiau ir paties sprendimo priėmimo metu, kadangi arbitras turi pareigą priimti sprendimą, kuris nebūtų panaikintas ar nepripažintas.
4. Šiuolaikinėje sutarčių teisėje atmetant absoliutų šalių autonomijos principą, bylą nagrinėjantiems arbitrams gali tapti iššūkiu vertinti, ar konkrečioje situacijoje už šalių susitarimą yra viršesnės taikytinos sankcijos. Šis aspektas yra itin svarbus, nes valstybiniai teismai gali vertinti, kad arbitražo teismo sprendimas, prieštaraudamas nustatytam sankcijų režimui, pažeidžia viešąją tvarką. Vis tik, iki pat šios dienos nėra aišku, kokios sankcijos sudaro tarptautinės viešosios tvarkos dalį. Šiuo metu absoliučios tarptautinės viešos sudedamąja dalimi priskirtinos tik JT ST taikytinos sankcijos, nes jos rodo tarptautinės bendruomenės sutarimą dėl esminių vertybių. ES taikytinos sankcijos, tikėtina, bus aktualios tik tuomet, kai arbitražo teismo sprendimo vykdymo klausimai vyks ES viduje. Tuo tarpu vienos valstybės taikytinos sankcijos įprastai nesudarys viešosios tvarkos dalies. Taigi, tiek ginčo šalims, tiek ginčą sprendžiantiems arbitrams gali tekti pareiga įvertinti ne tik pagrindines faktines ginčo aplinkybes, bet ir aktualius viešosios valdžios taikomus imperatyvus.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai

Tarptautinės konvencijos

1. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (1958). Valstybės žinios, 1995, 10-208.

Europos Sąjungos teisės aktai

2. Konvencija dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės, pateikta pasirašyti 1980 m. birželio 19 d. Romoje. OJ L 266, p. 1–19.
3. Europos Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2271/96 1996 m. lapkričio 22 d., saugantis nuo trečiosios šalies priimtų teisės aktų eksteritorialaus taikymo poveikio ir tuo grindžiamų ar iš to kylančių veiksmų. OL L 309, p. 0001-0006.

4. 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I). OJ L 177, p. 6–16.
5. Europos Sąjungos Komisija. Working With DG ECHO Sanctions | 2021–2027. Available at: <https://www.dgecho-partners-helpdesk.eu/sanctions/eu-restrictive-measures> [Accessed 19 February 2023].
6. Europos Tarybos reglamentas (ES) 2022/1269 2022 m. liepos 21 d. kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje. OJ L 193, p. 1–132.
7. Europos Sąjungos Komisija. EU Best Practices for the effective implementation of restrictive measures. Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10572-2022-INIT/en/pdf> [Accessed 18 February 2023].

Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai

8. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios. 74-2262.
9. Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymas (2004). Valstybės žinios. 68-2369.

Užsienio valstybių nacionaliniai teisės aktai

10. Kubos laisvės ir demokratinio solidarumo (Libertad) aktas (1996). [U. S. Code, Sec. 6021-6091].

Tarptautinių arbitražų taisyklės

11. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006.
12. International Chamber of Commerce (ICC) Rules of Arbitration of 1 January 2021.
13. Vilniaus komercinio arbitražo teismo (VKAT) arbitražo procedūros reglamentas (2021).

Specialioji literatūra

14. Ahn, T. (2018). The Applicability of Economic Sanctions to the Merits in International Arbitration Proceedings: With a Focus on the Dynamics between Public International Law Principles, Private International Law Rules and International Arbitration Theories. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 18, 299-323.
15. Audit, M. (2014). L'effet des sanctions économiques internationales sur l'arbitrage international. *L'ordre public et l'arbitrage* (2013), 143-157.
16. Barraclough, A., Waincymer, J. (2005). Mandatory Rules of Law in International Commercial Arbitration. *Melbourne Journal of International Law* (6).
17. Bělohávek, A. J. (2010). Rome Convention, Rome I Regulation: Commentary : New EU Conflict-of-laws Rules for Contractual Obligations, Volume 2. Juris Publishing.
18. Böckstiegel, K. H. (2014). Applicable Law in Disputes Concerning Economic Sanctions: A Procedural Framework for Arbitral Tribunals, *Arbitration International*, 30(4), 605–614.
19. Born, G. B. (2014). *International Commercial Arbitration*. Second ed. Volume II: International Arbitral Procedures. Kluwer Law International.

20. da Silveira, A. (2014). *Trade Sanctions and International Sales: An Inquiry into International Arbitration and Commercial Litigation*. Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn.
21. Daujotas, R., Kozubovska, B. (2013). *Jura novit curia principio taikymas tarptautiniame komerciniame arbitraže*. *Teisė* (89), 176-188.
22. de Giroud, S. (ed.) (2020). *Droit suisse des sanctions et de la confiscation internationales*. Helbing Lichtenhahn Verlag.
23. Didžiulis, L. (2019). *Contract Law in Lithuania*. Wolter Kluwers.
24. Dominas, G., Mikelėnas, V. (1996). *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius: Justitia.
25. Gaillard, E. (2010). *Tarptautinio arbitražo teisės teorija*. Vilnius: Ellex Valiūnas.
26. Geisinger, E. et al. (2012). *Les consequences des sanctions economiques sur les obligations contractuelles et sur l'arbitrage commercial international*. Thomson Reuters.
27. Gordon, R., Smyth, M. ir Cornell, T. (2019). *Sanctions Law*. Bloomsbury Academic.
28. Hufbauer, G. C., et al. (2009). *Economic Sanctions Reconsidered (3ed Ed.)*. Peterson Institute for International Economics.
29. Kotelnikov, A. (2020). *Economic sanctions, arbitrability and public policy*. *International arbitration law review*, 23(1), 19-39.
30. Lando, O. (1986). *The law applicable to the merits of the dispute*. *Arbitration International*, 2(2), 104-115.
31. Mačiugin, D. (2021). *Tarptautinių sankcijų poveikio arbitražo bylos inicijavimui ir arbitražo proceso vykdymui probleminiai aspektai*. *Jurisprudencija*, 28(1), 277-298.
32. Mikelėnas, V. (1996). *Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai*. Vilnius: Justitia.
33. Mikelėnas, V. (2003). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia.
34. Mikelėnas, V., Nekrošius, V., Zemlytė, E. (2016). *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras*. Vilnius: Registrų centras.
35. Mikelėnas, V. (2021). *Arbitražo vieta: teisiniai ir praktiniai aspektai. Arbitražas: teorija ir praktika VII*, 3-14.
36. Paavilainen, T. (2015). *Trade sanctions and public policy in international arbitration*. Master Thesis. University of Helsinki, Faculty of Law.
37. Panich, A., Dementyeva, O., Podoplelova, P. (2020). *Russian Courts to Have Exclusive Jurisdiction Over Sanctioned Persons*. Available at: <https://hsfnotes.com/arbitration/tag/federal-law-no-171-fz/> [Accessed 19 February 2023].
38. Szabados, T. (2018). *EU Economic Sanctions in Arbitration*. *Journal of International Arbitration*, 35(4), 439-461.
39. van den Herik, L. (ed.) (2016). *Research Handbook on UN Sanctions and International Law*. Edward Elgar Pub.
40. Von Bar, C., Clive, E., Schulte-Nölke, H. (eds.) (2009). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Sellier european law publishers.
41. Zykov, R. (2021). *The Impact of Unilateral Sanctions on Institutional Arbitration*. *Stockholm Arbitration Yearbook 2021, Stockholm Arbitration Yearbook Series*, 3, 119-138.

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

42. Peftiev ir kt. [ESTT], Nr. C-314/13, [2014-06-12]. ECLI:EU:C:2014:1645.

Konstitucinio Teismo jurisprudencija

43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas. Valstybės žinios, 40-977.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas. Valstybės žinios, 63-2235.
45. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas. Valstybės žinios, 87-3274.
46. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 6 d. nutarimas. Valstybės žinios, 3-93.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2018 m. balandžio 12 d. nutarimas. TAR, 5957.

Užsienio teismų praktika

48. Šveicarijos Federalinio Tribunolo 1992 m. birželio 23 d. sprendimas byloje Fincantieri-Cantieri Navali v. M.
49. Italijos Genujos apeliacinio teismo 1994 m. gegužės 7 d. sprendimas Societe Fincantieri Cantieri.
50. Kvebeko Aukščiausiojo Teismo 2000 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Compagnie nationale Air France v. Libyan Arab Airlines. Bylos Nr. 392 ([2000] R.J.Q. 717, J.Q. Nr. 410).
51. Ukrainos Aukščiausiosiojo Teismo 2020 m. sausio 9 d. sprendimas byloje Nr. 761/46285/16-C.
52. Paryžiaus apeliacinio teismo 2020 m. birželio 3 d. sprendimas byloje Nr. 21/2020, Sofregaz.

Travaux préparatoires

53. Europos Sąjungos Komisija. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures. COM/2022/684 final.

Kiti šaltiniai

54. BBC. Marcus, J. Analysis: Do economic sanctions work? [online] (modified 26 July 2010). Available at: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-10742109> [Accessed 18 February 2023].
55. Queen Mary University of London (2012). 2012 Current and Preferred Practices in the Arbitral Process. Available at: <https://arbitration.qmul.ac.uk/research/2012/> [Accessed 18 February 2023].
56. Rubinina, E., et. al. Impact of sanctions on arbitration. [online] (modified 2022). Available at: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-030-4886?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-030-4886?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)) [Accessed 18 February 2023].

SANKCIJŲ POVEIKIS KOMERCINIAM ARBITRAŽUI

Santrauka

Sankcijų poveikis komerciniam arbitražui. Justina Zokaitė. Nortautas Zenevičius. Šiame mokslo darbe yra analizuojami galimi sankcijų padariniai komerciniam arbitražui. Tyrimo metu analizuojama, ar sankcijų poveikis turi poveikį arbitražo ginčo inicijavimui, arbitruotinumui, taikytinai teisei ir arbitražo teismo sprendimo vykdymui (pastarąjį analizuojant santykyje su viešąja tvarka). Straipsnyje daroma prielaida, kad sankcijos nedaro poveikio ginčo inicijavimui ir, įprastai, arbitruotinumui. Vis tik, sankcijos gali turėti įtakos taikytinai teisei – arbitras, nagrinėjantis šalių ginčą, tikėtina, negali nepaisyti taikytinų sankcijų, sudarančių imperatyvias normas. Taip pat sankcijų nepaisymas gali lemti ir tarptautinės viešosios tvarkos pažeidimą. Tačiau pastaruoju atveju neabejotinos tarptautinės viešosios tvarkos dalimi pripažįstamos tik Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos taikomos sankcijos. Tuo tarpu pavienių valstybių ar net Europos Sąjungos taikytinos sankcijos nebūtinai atitiks tarptautinę viešąją tvarką.

Summary

Impact of sanctions on commercial arbitration. Justina Zokaitė. Nortautas Zenevičius. This research paper analyses the possible effects of sanctions on commercial arbitration. The study analyses whether the impact of sanctions has an impact on the initiation of an arbitration dispute, arbitrability, applicable law and the enforcement of an arbitral award (the latter in relation to public policy). The article assumes that sanctions do not affect the initiation and, normally, the arbitrability of a dispute. However, sanctions may have an impact on the applicable law - an arbitrator dealing with a dispute between parties is unlikely to be able to ignore the applicable sanctions, which constitute mandatory rules. Similarly, disregard of sanctions may lead to a breach of international public policy. In the latter case, however, only sanctions imposed by the United Nations Security Council are recognised as part of international public policy. In contrast, sanctions imposed by individual States or even by the European Union will not necessarily be in conformity with international public policy.